

М. В. Ольховік,

асистент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4023-2810>

Д. С. Бадай,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

ЦИВІЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ НАД СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ (ЗАРУБІЖНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД)

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: mira.olkhovik@gmail.com

Мета: проведення порівняльно-правового аналізу міжнародних нормативно-правових та рекомендаційних актів держав Європейського Союзу з національним законодавством у сфері демократичного контролю сектору безпеки та оборони. **Методи дослідження:** основа дослідження складається із загальних методів наукового пізнання: порівняння, абстрагування, аналіз, синтез, історичний і структурний методи. **Результати:** здійснено порівняльний аналіз міжнародних нормативно-правових та рекомендаційних актів держав Європейського Союзу з національним законодавством у сфері демократичного контролю сектору безпеки та оборони, виокремлено найбільш актуальні проблеми реформування контролю безпекового простору. **Обговорення:** демократичний контроль сектору безпеки та оборони; дотримання основоположних прав і свобод людини та громадянина; національна та міжнародна практика.

Ключові слова: демократичний цивільний контроль; міжнародний; сектор безпеки; служби внутрішньої безпеки; держава-учасник; недопустимість.

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасних умовах цивільний контроль над сферою безпеки є надзвичайно важливою ознакою демократичної держави. Ураховуючи євроінтеграційні спрямування України, вивчення зарубіжного досвіду здійснення цивільного демократичного контролю та аналіз нормативно-правових норм є корисними для нашої держави, оскільки виникає потреба наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. При дослідженні науковців, які присвятили свої праці аналізу та реформуванню цивільного демократичного контролю в Україні, слід відзначити: В.П. Горбуліна, В.Т. Білоуса, Г.П. Ситника, А.Б. Качинського, Н.Р. Нижника, В.Я. Настюка, та інших. У 2019 році було видано монографію

у складі таких науковців як Ященко В.А., Пилипчук В.Г., Довгань О.Д., Лебединська О.В. Також, за сприянням Директорату політики безпеки Федерального міністерства оборони, цивільного захисту і спорту Швейцарії (а саме Заступника директора ДКЗС – Філіпа Флурі та директора Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння – Валентина Бадріака) було опубліковано книгу «Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки: актуальні джерела». Серед зарубіжних літературних джерел, у яких йде мова про принципи реформування сектору безпеки та механізми цивільного контролю за діяльністю безпекових органів, слід відзначити публікації Інституту з безпекових досліджень ЄС та Женевського центру демократичного контролю над збройними силами.

Завданням статті є окреслення головних положень міжнародних нормативно-правових актів, які сприяють ефективному здійсненню демократичного контролю безпекового середовища у країнах Європейського Союзу.

Метою статті є проведення порівняльно-правового аналізу міжнародних нормативно-правових та рекомендаційних актів держав Європейського Союзу з національним законодавством у сфері демократичного контролю сектору безпеки та оборони.

Виклад основного матеріалу. Процес демократичного цивільного контролю над збройними силами у країнах з демократичним режимом, які досягають дотримання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, здійснюється за рахунок розгалуженого комплексу способів та засобів, що стоять на перешкоді небезпечних для суспільства або антидержавних військових дій.

Після прийняття Декларації на Гельсінському саміті 1999 року, яка інтегрувала Єврейський Союз, постало питання у тому, щоб діяльність спеціальних служб усіх країн-членів була підпорядкована єдиним стандартам, а конкретні види діяльності держави могли встановлювати власноруч. Радою Європи, завданням якої є координація законодавств країн-учасниць для забезпечення норм ліберальної демократії, було розроблено низку міжнародних документів рекомендаційного характеру [9].

Та попри це, до створення Європейського Союзу, як такого, під час проведення Спеціального комітету форуму НБСЄ з питань співробітництва в галузі безпеки в Будапешті 03.12.1994 р. Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) було прийнято Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки (далі – Кодекс).

Преамбулою до даного Кодексу було зазначено, що розуміючи необхідність розширення співробітництва у сфері безпеки, зокрема через подальше заохочення дотримання норм відповідної та заснованої на співробітництві поведінки в галузі безпеки державами-членами приймається даний міжнародний акт.

Сприяння інтеграції збройних сил членів конвенції із громадянським суспільством визна-

ється важливим проявом демократії. Демократичний політичний контроль слід розглядати над військовими і воєнізованими силами, силами внутрішньої безпеки, а також розвідувальними службами і поліцією як основоположну складову стабільності та безпеки на усіх територіях [2]. Зобов'язання кожної держави полягає у безупинному підтримуванні ефективного керівництва та контролю над своїми військовими і воєнізованими силами та силами безпеки з боку конституційних органів влади, які мають відповідні повноваження. Держави, які ратифікували положення Кодексу, зобов'язані чітко окреслити функції та завдання сил сектору безпеки та оборони, а також визначити обов'язок діяти виключно в межах повноважень [2].

Відповідно до ст. 22 Кодексу запроваджується прозорість та відкритість до інформації, що стосується збройних сил. Дане положення ретранслюється і в національному законодавстві. Одним із принципів здійснення цивільного контролю, котрий визначений законодавцем, є прозорість. Він передбачає повне розкриття фінансової інформації щодо функціонування сектору безпеки та оборони з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів [2]. Попри це, ч. 3 ст. 4 Закону України «Про національну безпеку» в редакції від 01.08.2021 р. № 2469-VIII також існує необхідність врахувати положення Закону України «Про державну таємницю» в редакції від 24.10.2020 р. № 3855-XII. Цей нормативний акт передбачає, що до інформації з обмеженим доступом у сфері економіки, науки та техніки належить:

- інформація про зміст мобілізаційних планів державних органів та органів місцевого самоврядування, мобілізаційні потужності, заходи мобілізаційної підготовки і мобілізації та обсяги їх фінансування, запаси та обсяги постачання стратегічних видів сировини і матеріалів, а також зведені відомості про номенклатуру та рівні накопичення, загальні обсяги поставок, відпуску, закладення, освіження, розміщення і фактичні запаси державного матеріального резерву;

- інформація про найменування, загальну кількість, вартість озброєння, військової техніки, боєприпасів, запасних частин та матеріалів до

них, що закуповуються для потреб військових формувань (правоохоронних органів);

- інформація про кількість, строки поставок військовим формуванням чи правоохоронним органам, спеціальним формуванням Міністерства внутрішніх справ України для забезпечення їх боєздатності основних видів пального (мастильних матеріалів), речового майна та продовольства;

- інформація про факт та предмет закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань та правоохоронних органів [4].

Питання інформаційної безпеки також піднімається у ст. 22 Кодексу. Воно, як складова частина інформаційної політики, виступає найважливішим чинником за умовами, які склалися сьогодні. Проте, як зазначає І.М. Сопілко «...безпекові питання є важливими в контексті формування інформаційної політики, утім вони не є визначальними і єдино можливими, отже державна інформаційна політика є ширшою за політику інформаційної безпеки...» [3].

Відповідно до ст. 23 Кодексу, кожна держава-учасниця, надаючи кожному військовослужбовцю можливість реалізовувати свої цивільні права, повинна забезпечувати, щоб її збройні сили як такі зберігали політичний нейтралітет [2]. Якщо співвідносити дане положення з положеннями українського законодавства, засади зовнішньої і внутрішньої безпеки встановлені розділом IX Декларації про державний суверенітет України (далі – Декларація), прийнятої 16.06.1990 р., який містить: «Українська РСР урочисто проголошує про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї».

Також у Декларації вказано, що вона є «основою для нової Конституції, законів України і визначає позиції Республіки при укладанні міжнародних угод». Як наслідок, Декларація визначила основи конституційного ладу нової української держави.

Відповідно до ст. 24 Кодексу, кожна держава-учасниця повинна передбачити й забезпечити

відповідні заходи запобігання випадковому чи несанкціонованому використанню військових засобів. При цьому також не допускається існування сил, непідзвітних контролю з боку створених органів влади.

Одним із головних положень Кодексу, яке актуальне для України сьогодні, є те, що на кожного учасника покладається обов'язок забезпечувати належний контроль щодо виконання рішення про направлення збройних сил для виконання завдань у сфері внутрішньої безпеки. Окрім цього у всіх рішеннях відповідної тематики мають визначатися завдання, поставлені перед збройними силами. У разі, якщо завдання у сфері внутрішньої безпеки не можуть бути виконані без застосування сили, кожна держава-учасниця буде забезпечувати, щоб її застосування було співмірним із наявною потребою в примусових діях. Збройні сили будуть вживати належних заходів для того, щоб уникати завдання шкоди цивільним особам або їх майну [2].

Повертаючись до актів, які були прийняті з моменту закінчення Гельсінського саміту, слід звернути увагу на Рекомендацію Парламентської асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЄ) Контроль служб внутрішньої безпеки в державах-членах Ради Європи (Резолюція 1402). Передумовою для її опублікування є стурбованість даного органу стосовно діяльності служб внутрішньої безпеки країн-членів, які часто ставлять інтереси того, що вони вважають інтересами національної безпеки та своєї країни, вище поваги до прав людини [9]. Попри те, що служби внутрішньої безпеки повинні мати повноваження для виконання своєї законної мети захисту національної безпеки та вільного порядку демократичної держави від явних і нинішніх загроз, Рада Європи наполягала на недопустимості порушення прав і свобод людини та громадянина [7].

Асамблеєю було запропоновано, щоб служби внутрішньої безпеки не мали права вести розслідування злочинів, арештовувати або затримувати людей, а також не повинні брати участь у боротьбі з організованою злочинністю, за винятком дуже конкретних випадків, коли організована злочинність представляє явну небезпеку

для вільного порядку демократичної держави. Будь-яке втручання оперативної діяльності служб внутрішньої безпеки у здійснення прав людини та основоположних свобод, захищених Європейською конвенцією з прав людини, має бути дозволено законом та санкцією судді, а також, попри отримання відповідного дозволу, проконтрольоване дотримання усіх принципів щодо втручання у приватне життя особи [7].

Також Асамблеєю було запропоновано здійснити відповідні заходи щодо ефективного демократичного контролю над сектором безпеки та оборони. Їхні пропозиції полягали у такому.

1. Виконавча влада повинна здійснювати фактичний контроль за діяльністю служб внутрішньої безпеки (зобов'язуючи служби внутрішньої безпеки складати та подавати щорічні докладні звіти про свою діяльність). На одного міністра слід покласти політичну відповідальність за контроль і нагляд за службами внутрішньої безпеки, а його кабінет повинен мати повний доступ, щоб зробити можливим ефективний повсякденний контроль. У кінці року він повинен направити звіт до парламенту про діяльність служб внутрішньої безпеки.

2. Законодавчий орган повинен прийняти чіткі та зрозумілі закони, які встановлюють служби внутрішньої безпеки на законодавчій основі, регулюючи, який вид оперативної діяльності, що передбачає високий ризик порушення особистих прав, за яких обставин можна використовувати, а також забезпечуючи належні запобіжні заходи проти зловживань. Законодавчий орган також повинен контролювати бюджет служби і повинен створювати спеціальні контрольні комітети.

3. Судова влада повинна мати дозвіл здійснювати широкий контроль, включаючи попередній дозвіл на здійснення певної діяльності, що має великий потенціал для порушення прав людини. Ці суди повинні мати юрисдикцію визначати, чи відповідають скарги на дії та повноваження служб внутрішньої безпеки, встановлених законом. Таким чином, суд повинен мати право визначати, чи мало місце надмірне переслідування особи чи зловживання дискреційними адміністративними повноваженнями щодо нього.

4. Іншим органам (наприклад, омбудсменам та уповноваженим з питань захисту даних) слід дозволити здійснювати контроль служб безпеки в кожному конкретному випадку.

5. Фізичним особам слід надати загальне право доступу до інформації, яка збирається та зберігається службою (службами) внутрішньої безпеки, за винятком цього права в інтересах національної безпеки, чітко визначених законом [7].

Після трагічних подій 11 вересня 2001 року Рада Європи у 2005 році прийняла рекомендацію № 1713 – «Демократичний аналіз сектору безпеки в країнах-членах». У порівнянні з розглянутими рекомендаціями ПАРС № 1419 за 1999 рік, у ній констатується, що європейська спільнота потребує зміцнити свої позиції в безпеці, внаслідок зростання терористичних актів у світі [8].

У вказаному документі розглянуто загальні тенденції, шляхи подальшого розвитку таких елементів сектору безпеки як розвідувальні служби (спецслужби), поліція, прикордонний контроль, оборона, національна безпека і демократія. Асамблеєю акцентовану увагу на досягненні правильного балансу між концепцією свободи і потребою в безпеці громадян. Піднімалося питання про те, що окрім парламенту, судової влади та правоохоронних органів, міжнародні організації також відіграють все більшу роль у керівництві політикою та гармонізації правил [10].

Важливі положення стосувалися розвідувальних служб. Щодо них було зазначено: а) функціонування цих служб повинно базуватися на чіткому та відповідному законодавстві, яке контролюється судами; б) кожен парламент повинен мати відповідний функціонуючий спеціалізований комітет; в) умови використання надзвичайних заходів цими службами мають бути встановлені законом у чітко визначені строки; г) за жодних обставин спецслужби не мають бути політизованими, оскільки вони повинні мати можливість звітувати перед політиками об'єктивно, неупереджено та професійно. Будь-які обмеження, накладені на громадянські та політичні права охоронців, повинні бути передбачені законом [10].

Спецслужбами в країнах Європейського Союзу є державні структури, яким надані повноваження щодо проведення спеціальної (таємної), оперативної, розвідувальної чи контррозвідувальної діяльності [9]. Ця діяльність полягає в отриманні інформації без відома об'єкта, щодо якого здійснюється, а також у проведенні інших заходів. Основною особливістю європейських спецслужб є окрема модель методів та засобів виконання покладених на них завдань [11].

Основними методами діяльності спецслужб є агентурне проникнення, негласне спостереження тощо. З цього випливає, що діяльність спецслужб, хоч і легітимно, але порушує конституційні права і свободи людини, а недостатньо контрольоване та необґрунтоване нагальними інтересами національної безпеки застосування цих засобів створює загрозу демократичним цінностям [11].

Демократичний цивільний контроль відповідно до національного законодавства – це комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України [5].

Система цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється:

Президентом України. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про національну безпеку України» Президент здійснює контроль як безпосередньо, так і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності консультативні, довідкові та інші допоміжні органи і служби [5];

Верховною Радою України. Даний орган, відповідно до ст.ст. 85, 89 Конституції України здійснює парламентський контроль та приймає закони України, які визначають і регулюють діяльність органів сектору безпеки і оборони та їхні повноваження, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення

щодо звіту про їх використання та створює комітети Верховної Ради України, до повноважень яких належить, зокрема, забезпечення контролю за діяльністю органів сектору безпеки і оборони [1];

Радою національної безпеки і оборони України. Відповідно до п. 2, 3 ст. 3 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» даний координаційний орган здійснює: координацію та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координацію та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [6];

Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ), органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. КМУ відповідно до ст.ст. 113, 116, 117 Конституції України здійснює контроль за дотриманням законодавства та реалізацією державної політики у сферах національної безпеки і оборони, звітує з цих питань перед Президентом України і Верховною Радою України [1]. Центральні органи виконавчої влади, що мають у підпорядкуванні утворені відповідно до законів України військові формування, розвідувальні та правоохоронні органи: забезпечують цивільний контроль у межах своїх повноважень; створюють необхідні умови для здійснення іншими суб'єктами цивільного контролю передбачених законами повноважень; забезпечують об'єктивне і своєчасне інформування підпорядкованих суб'єктів про стан справ у підпорядкованих органах сектору безпеки і оборони; інформують із цих питань громадськість у порядку, визначеному цим та іншими законами України [5];

судового контролю. Суди, відповідно до своєї юрисдикції надають дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з проникненням до житла чи іншого володіння особи, запобіжних заходів та інші рішення, як визначені законодавством;

громадського нагляду. Громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів. При дотриманні порядку звернення, громадяни можуть: отримувати інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони, крім інформації з обмеженим доступом; брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки і оборони; здійснювати дослідження з питань національної безпеки і оборони, публічно презентувати їх результати, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо [5].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши головні нормативно-праві акти України та законодавство Європейського Союзу, слід акцентувати увагу на тому, що контроль має бути ефективним (що вбачається з рекомендацій № 1402 та № 1713). Для досягнення відповідної цілі необхідно:

по-перше, гарантування конституцією абсолютної влади цивільних органів у сферах: ухвалення рішень щодо війни та миру; управління і контроль над військовими, поліцією, розвідкою та іншими організаціями сектору безпеки; закріплення відповідних організаційних структур органів, які відповідальні за безпекове середовище в Україні [8];

по-друге, даний цивільний демократичний контроль повинен також мати свої обмеження, для можливості досягнення цілей, які покладаються на органи, що мають повноваження у секторі безпеки та оборони України [9];

по-третє, ефективність демократичного контролю повинна забезпечуватися державними політичними структурами на конституційно-правових засадах [8].

Усі ці ланки мають діяти одночасно для того, щоб досягти бажаного результату. До проаналізованого матеріалу, з кожним роком постають нові проблеми, які вирішуються як міжнародною спільнотою, так і Україною.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 чер. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки від 03 груд. 1994 р. № 994_116. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_116#Text

3. Сопілко І.М. Інформаційні правовідносини за участю органів державної влади України: монографія. Київ: МП Леся, 2013. 212 с.

4. Про державну таємницю: Закон України в редакції від 24 жовт. 2020 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

5. Про національну безпеку України: Закон України в редакції від 23 квіт. 2021 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

6. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України в редакції від 01 лист. 2019 р. № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Recommendation 1402 (1999): Control of internal security services in Council of Europe member states. *Official Gazette of the Council of Europe*. April 1999. Рекомендація 1402 (1999). URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16689&lang=en>

8. Флурі Ф., Бадрак В. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки: актуальні джерела. Вид. 2-ге, доопрацьов. і допов. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Київ, 2016. 272 с.

9. Яценко В.А., Пилипчук В.Г., Довгань О.Д., Лебединська О.В. Основи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони: навчально-методичні матеріали (для тренінгу) / заг. ред. Яценко В.А. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2019. 106 с.

10. Council of Europe Parliamentary Assembly Recommendation № 1713 (2005). «Democratic oversight of the security sector in member states». *Official Gazette of the Council of Europe*. June 2005. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17360&lang=en>

11. Final Activity Report of Group of Specialists on Internal Security Services (PCS-SEC) adopted by the decision of European Committee on crime problems at its 52nd Plenary Session (16-20 June 2003). № 118/220601. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df617

References

1. Konstytucija Ukrai'ny: pryjnjata na p'jatij sesii' Verhovnoi' Rady Ukrai'ny 28 cher. 1996 r. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny*. 1996. № 30. St. 141.

2. Kodeks povedinky stosovno vijs'kovopolitychnyh aspektiv bezpeky vid 03 grud. 1994 r. № 994_116. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_116#Text

3. Sopilko I.M. Informacijni pravovidnosyny za uchastju organiv derzhavnoi' vlady Ukrai'ny: monografija. Kyi'v: MP Lesja, 2013. 212 s.

4. Pro derzhavnu tajemnyciju: Zakon Ukrai'ny v redakcii' vid 24 zhovt. 2020 r. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

5. Pro nacional'nu bezpeku Ukrai'ny: Zakon Ukrai'ny v redakcii' vid 23 kvit. 2021 r. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

6. Pro Radu nacional'noi' bezpeky i oborony Ukrai'ny: Zakon Ukrai'ny v redakcii' vid 01 lyst. 2019 r. № 183/98-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Recommendation 1402 (1999): Control of internal security services in Council of Europe member states. *Official Gazette of the Council of Europe*. April 1999. Рекомендація 1402 (1999). URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16689&lang=en>

8. Fluri F., Badrak V. Demokratychnyj cyvil'nyj kontrol' nad sektorom bezpeky: aktual'ni dzherela. Vyd. 2-ge, dooprac'ov. i dopov. Centr doslidzhen' armii', konversii' ta rozzbrojennja. Kyi'v, 2016. 272 s.

9. Jashhenko V.A., Pylypchuk V.G., Dovgan' O.D., Lebedyns'ka O.V. Osnovy demokratychnogo cyvil'nogo kontrolju nad sektorom bezpeky i oborony: navchal'no-metodychni materialy (dlja treningu) / zag. red. Jashhenko V.A. Kyi'v: Vydavnychyj dim «ArtEk», 2019. 106 s.

10. Council of Europe Parliamentary Assembly Recommendation № 1713 (2005). «Democratic oversight of the security sector in member states». *Official Gazette of the Council of Europe*. June 2005. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17360&lang=en>

11. Final Activity Report of Group of Specialists on Internal Security Services (PCS-SEC) adopted by the decision of European Committee on crime problems at its 52nd Plenary Session (16-20 June 2003). № 118/220601. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df617

CIVIL DEMOCRATIC CONTROL OVER THE SECURITY SECTOR (FOREIGN AND NATIONAL EXPERIENCE)

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: mira.olkhovik@gmail.com

Purpose: to carry out a comparative legal analysis of international regulations and recommendations of the European Union with national legislation in the field of democratic control of the security and defense sector, to define the basic principles of approximation of national legislation to the standards of the European Union, to analyze the system of civil control and its constituent elements. **Research methods:** the basis of the study consists of general methods of scientific knowledge: comparison, abstraction, analysis, synthesis, historical and structural methods. **Results:** made the comparative analysis of international regulations and recommendations of the European Union with national legislation in the field of democratic control of the security and defense sector, highlighted the most pressing issues of security control reform, defined the most perspective methods of achieving the goal through the implementation of constitutional and legal principles, guarantees of power and restrictions imposed on the bodies of the security and defense sector of Ukraine. **Discussion:** democratic control of the security and defense sector; observance of fundamental human and civil rights and freedoms; national and international practice, the role of information policy as a component of state security.

After analyzing the main regulations of Ukraine and the legislation of the European Union, the authors concluded that control should be effective. This requires: first, guaranteeing by the constitution the absolute power of civilian bodies in the areas of: decision-making on war and peace; management and control of the military, police, intelligence and other security sector organizations; strengthening the relevant organizational structures of the bodies responsible for the security environment in Ukraine; secondly, this civilian democratic control must also have its limitations, in order to be able to achieve the goals entrusted to the authorities with authority in the security and defense sector of Ukraine; third, the effectiveness of democratic control must be ensured by state political structures on a constitutional and legal basis. All these links must act simultaneously in order to achieve the desired result.

Key words: democratic civilian control; international; security and defense sector; internal security services; state security; inadmissibility; information policy; civil control system.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2021